

Polacy i Ukraińcy

*Przemy i mity
Wojny i pokoje*

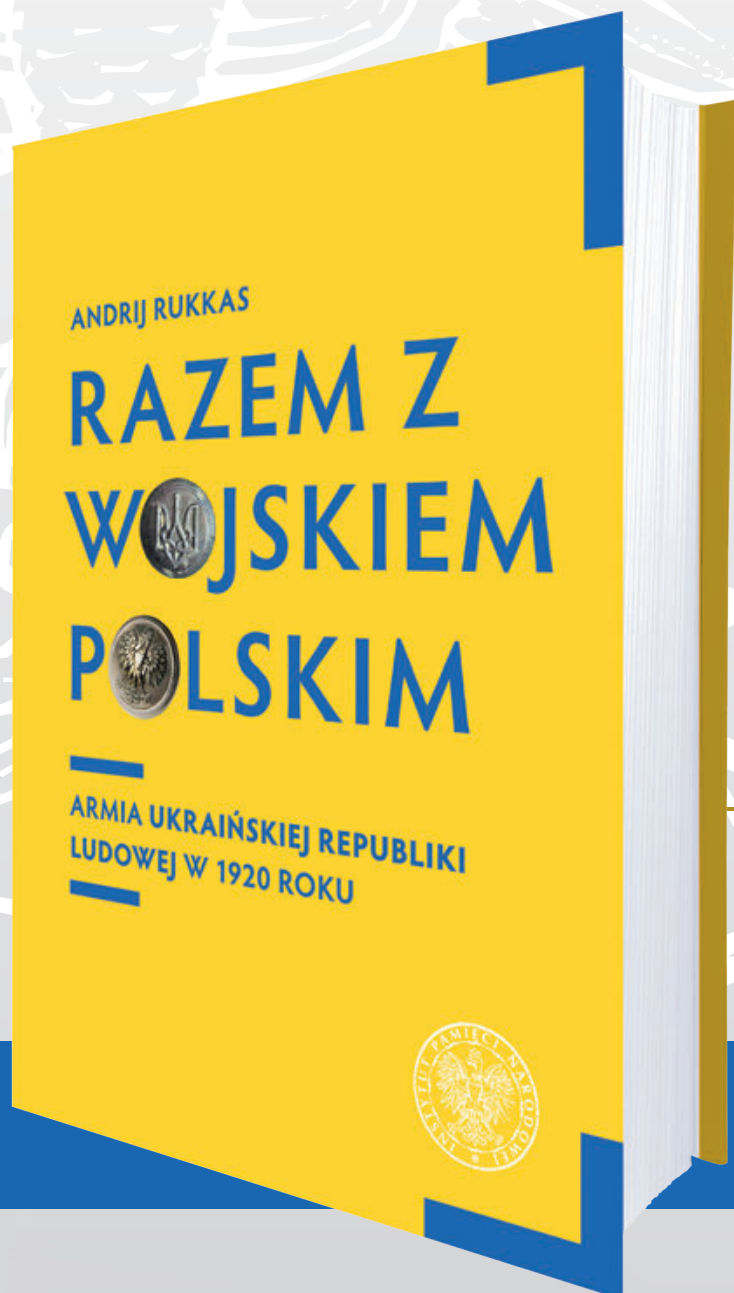
Dzieje sąsiedztwa

POLACY I UKRAIŃCY. DZIEJE SĄSIEDZTWA

Wydawnictwo IPN poleca!

Nagroda

„Przeglądu Wschodniego”
za rok 2020 w kategorii
„Dzieła zagraniczne”

ipn.poczytaj.pl

POZNAJ SĄSIADA!

Sąsiedzi Polaków zza Buga, Ukraińcy, wywodzą swoje pochodzenie z Rusi Kijowskiej i Kozaczyzny. Mamy zatem do czynienia z sąsiedztwem już od początków Słowiańszczyzny w Europie Środkowo-Wschodniej, choć powiedzmy też od razu, że było to sąsiedztwo od początku niełatwe.

W ramach wielkiej Rzeczypospolitej Obojga Narodów realizowało się ono na tym samym terytorium geograficznym i kulturowym, a potem – wraz z rozwojem nowożytnej tożsamości narodowej – coraz wyraźniej w konflikcie. Dlatego też mity, wzajemne stereotypy i uprzedzenia często wygrywały z faktami. Z dzisiejszej perspektywy widać jednak dobrze, że na pamięci historycznej Ukraińców i Polaków najbardziej zaciążyły dramatyczne wydarzenia w XX w., w tym przede wszystkim tragedia wołyńska. Oba narody były często tylko przedmiotem i ofiarami wielkiej historii, ale też wobec siebie mają rachunki win. W efekcie, patrząc od polskiej strony, sienkiewiczowską figurę Kozaka zastąpił obraz krwiożerczego banderowca. Od 30 lat wolna Polska i wolna Ukraina na nowo próbują ułożyć swoje relacje, także te emocjonalne.

Opowiadając dzieje sąsiedztwa polsko-ukraińskiego, spróbowaliśmy przy okazji przybliżyć polskim czytelnikom mało znane losy Ukraińców, którzy praktycznie do końca XX w. byli pozbawieni własnej, suwerennej, na dłużej zakorzenionej państwowości. Nie przytrafiło się to wielu mniejszym słowiańskim narodom.

Zapraszamy do odkrywania razem z nami historii Ukrainy, więc również naszych wspólnych dziejów.

Jerzy Baczyński
Redaktor naczelny
POLITYKI

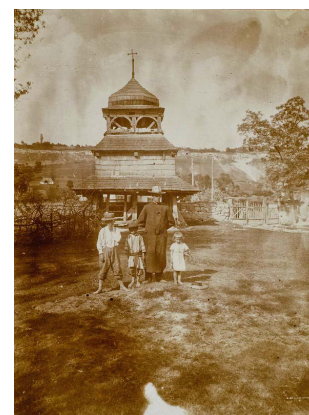
Leszek Będkowski
Redaktor POMOCNIKÓW
HISTORYCZNYCH

Hetman Bohdan Chmielnicki; obraz z XIX w., odmalowany z ryciny z XVII w.

Kozacy zaporoscy; obraz Józefa Brandta, 1893 r.

Przed dzwonnica cerkiewną w Czortkowie nad Seretem, 1905 r.

Spis treści

Prolog. Lachy i Kozacy	8
Mała Ruś kontra Wielka Ruś	16
Na drodze do pojednania	21
Unia chciana i niechciana	30
Między Petersburgiem a Wiedniem	36
Między Warszawą, Kijowem i Moskwą	50
Między Hitlerem a Stalinem	66
W obliczu Zagłady	72
Zbrodnia wołyńsko-galicyjska	76
Ukarani akcją Wisła	81
O Banderze na spokojnie	87
Album niepodległości	96
Blisko, coraz bliżej	102
Za Bugiem, za rogim	110
Trzy dekady na swoim	116

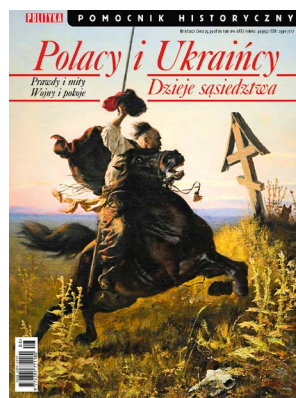
Sąsiedztwo w detalu

Niebieski, żółty, tryzub	13
Kozaczyzna	15
Dniepr, Zbrucz, San	19
Magnaci Rusi	25
Perejasław przed Hadziaczem	26
Bohdan Chmielnicki	27
„Taras Bulba” vs. „Ogniem i mieczem”	28
Hajdamacy – czort, mord i wyzysk	29
Lwów i Kijów	33
Pogranicze w „Księgach Jakubowych”	34
Kresy	35
Szkoła ukraińska polskich romantyków	41
Patrioci i nacjonałisci	44
Spółdzielnia narodowa	45
Mychajło Hruszewski, historyk, który tworzył historię	46
Łesia Ukrainka	47
Wieszcz i prorok	48
Galicji czar	49
Strzelcy jak legionieści	51
O Ukrainie w Warszawie	57
Kazimierz Malewicz	58
Chwała Ukrainie!	60
Wasyl Wyszywany, niedoszły król Ukrainy	61
Symon Petlura, zdrajca czy bohater?	62
Ryska zdrada	63
Eksperyment Henryka Józewskiego	64
Rozstrzelane Odrodzenie	65
Kino niezgody	80
Leon Getz	84
Bojkowie i Łemkowie	86

Katedra (unicka) św. Jura we Lwowie; pocztówka z ok. 1910 r.

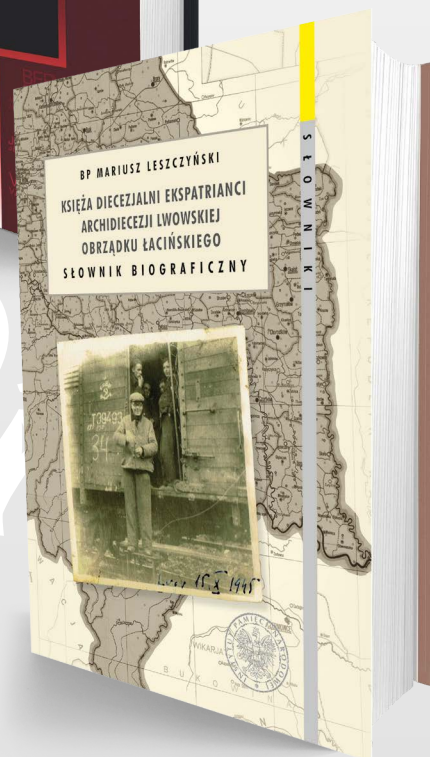
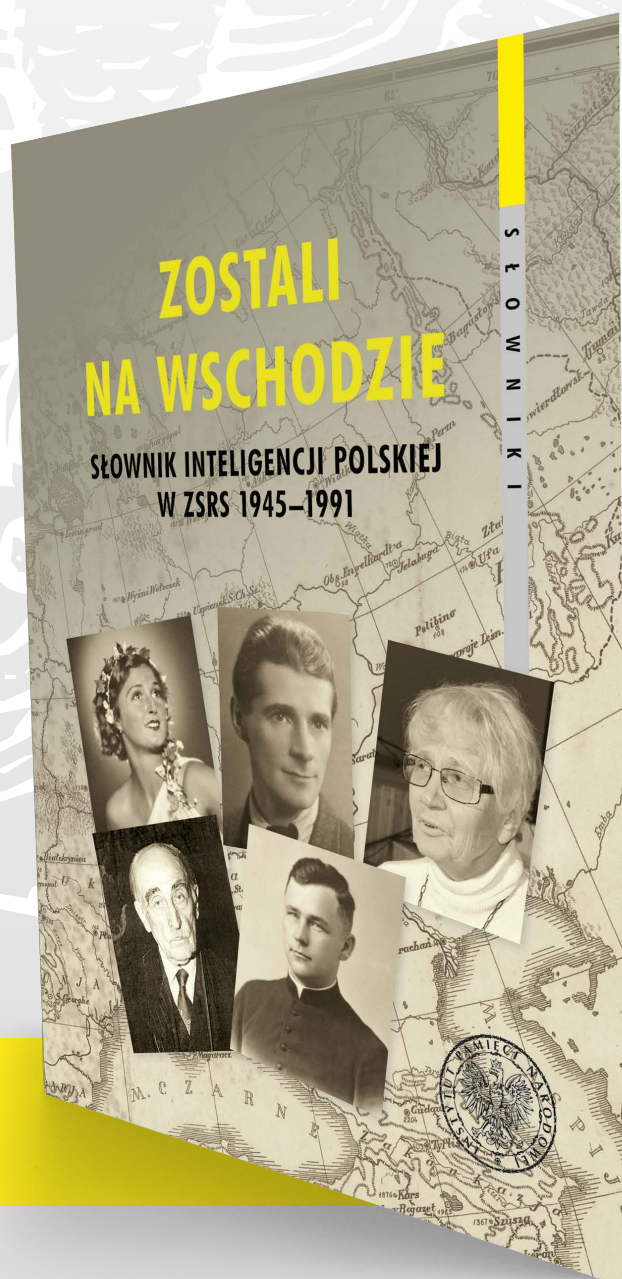
Narodowa pamięć	91
Dwa życiorysy z jednego obozu	92
Lekcja dialogu	94
Ponad licznymi granicami	95
Tatarzy krymscy	99
Godność Euromajdanu	100
„Nas tam niet”	101
Konfesyjna mozaika	105
Obraz Lwowa	106
Językowe rozdwojenie jaźni	107
Okiem reportera	108
Historyczne kostiumy	109
Za chlebem	112
Jerzy Nowosielski	113
Gitara i słowo	114
Wzajemne lektury	115
Obywatele Ukrainy	119
Figura ofiary	120
Dobrzy sąsiedzi	122

Na okładce: „Kozak w stepie”, obraz Alfonsa Dunina-Borkowskiego, 1881 r.

Wydawnictwo IPN poleca!

ipn.poczytaj.pl

Autorzy

Jan Jacek Bruski – dr hab., historyk, prof. w Zakładzie Historii Najnowszej Instytutu Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Walery Butewicz – dr, literaturoznawca, tłumacz, pracownik Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

Iza Chruślińska – publicystka, aktywistka zaangażowana w dialog i współpracę polsko-ukraińską, współpracuje z „Przeglądem Politycznym” i kijowskim „Duchem i literą”.

Marcin Gaczkowski – dr, historyk i literaturoznawca, redaktor, tłumacz.

Iwan Gawryluk – dr, historyk, zajmuje się wojskowością Kozaczyzny Zaporoskiej oraz wojskami nadwornymi magnatów w Rzeczypospolitej.

Grzegorz Hryciuk – dr hab., historyk, prof. w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego.

Oleksandra Iwaniuk – dr, politolożka, pracowniczka Wydziału Artes Liberales Uniwersytetu Warszawskiego, pisarka związana z Domem Ukraińskim w Warszawie, gdzie założyła klub literacki Po Ssiedzku.

Katarzyna Jakubowska-Krawczyk – dr, literaturoznawczyni, adiunkt w Katedrze Ukrainistyki Uniwersytetu Warszawskiego.

Przemysław Józwickiewicz – dr hab., językoznawca, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego, kierownik Zakładu Ukrainistyki Instytutu Filologii Słowińskiej.

Roman Kabaczi – dr, historyk i publicysta.

Olga Kich-Maslej – dr, pracowniczka Zakładu Studiów Polsko-Ukraińskich Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Andrij Klymczuk – pracownik Ukraińskiego Centrum Mediów Kryzysowych.

Żanna Komar – dr, historyczka sztuki i architektury, główna specjalistka w Instytucie Dziedzictwa Europejskiego Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie.

Katarzyna Kotyńska – dr hab., tłumaczka, literaturoznawczyni, kulturolożka, prof. w Instytucie Sławistyki PAN.

Iwanna Kyluszyk – doktorantka na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, dziennikarka, koordynatorka Ukraińskiego Domu w Warszawie.

Tomasz Lachowski – dr, prawnik, dziennikarz, adiunkt w Katedrze Prawa Międzynarodowego i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Łódzkiego.

Natalia Macioszek – studentka Artes Liberales i socjologii cyfrowej na Uniwersytecie Warszawskim.

Damian Karol Markowski – dr, historyk, pracownik IPN, zajmuje się historią Europy Wschodniej w XX w.

Ihor Medwid – dr, historyk, starszy wykładowca w Ukraińskim Uniwersytecie Katolickim, zastępca dyrektora Lwowskiego Narodowego Literackiego Muzeum Pamięci Iwana Franki.

Grzegorz Motyka – prof. dr hab., historyk i politolog, pracownik Instytutu Studiów Politycznych PAN.

Jan Pisuliński – dr hab., historyk, prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego, kierownik Zakładu Historii Najnowszej Instytutu Historii.

Andrij Portnow – profesor historii Ukrainy w Europejskim Uniwersytecie Viadrina we Frankfurcie nad Odrą.

Paweł Reszka – reporter, dziennikarz POLITYKI.

Magdalena Semczyszyn – dr, historyk, pracowniczka Oddziału IPN w Szczecinie.

Michał Siedziako – dr, politolog, pracownik Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Szczecinie oraz Instytutu Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego.

Żanna Słoniowska – pisarka i tłumaczka.

Ostap Sływinski – dr, slawista, poeta, tłumacz, krytyk, wiceprezydent Ukraińskiego PEN Clubu.

Marek Sobczak – dr, malarz, grafik i rysownik, pracownik POLITYKI.

Oleksij Sokyрко – dr, historyk, docent w Zakładzie Historii Ukrainy Dawnej i Nowożytnej Wydziału Historycznego Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu im. Tarasa Szewczenki.

Rafał Stobiecki – prof. dr hab., historyk, kierownik Katedry Historii Historiografii i Nauk Pomocniczych Historii w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego.

Andrzej Szeptycki – dr hab., politolog, prof. w Katedrze Studiów Strategicznych i Bezpieczeństwa Międzynarodowego Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego.

Adam Szostkiewicz – publicysta i tłumacz, pracownik POLITYKI.

Tomasz Targański – historyk, popularyzator wiedzy, współpracownik POLITYKI.

Anna Ursulenko – dr, slawistka, tłumaczka, adiunkt w Instytucie Filologii Słowińskiej Uniwersytetu Wrocławskiego.

Nedim Useinow – doktorant w Zakładzie Islamu Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego, przedstawiciel Światowego Kongresu Tatarów Krymskich w Polsce.

Marek Wojnar – dr, historyk, adiunkt w Zakładzie Europy Środkowo-Wschodniej i Badań Postsowieckich Instytutu Studiów Politycznych PAN.

Kazimierz Wóycicki – dr, historyk, publicysta i dziennikarz, wykładowca w Studium Europy Wschodniej Wydziału Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego.

Leonid Zaszkiłniak – prof. dr hab., historyk, pracownik Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu im. Iwana Franki.

„Mazepa”, obraz Wacława Pawliszaka, ok. 1885 r.

W Krakowie o Ukrainie

W tym wydaniu Pomocnika Historycznego wykorzystaliśmy także ilustracje udostępnione nam przez krakowskie Międzynarodowe Centrum Kultury, gdzie można obejrzeć wystawę „Ukraina. Wzajemne spojrzenia”. Przedsięwzięcie – pomyślane jako wspólna polsko-ukraińska analiza ukraińskich mitów – zostało zorganizowane we współpracy z Narodowym Muzeum Sztuki Ukrainy. W dużej mierze opiera się na tej najważniejszej kolekcji sztuki ukraińskiej, uzupełnionej dziełami ze zbiorów Rezerwatu Narodowego Ławra Kijowsko-Pieczerska, Muzeum Teatru, Muzyki i Kina Ukrainy oraz Muzeum Narodowego Kijowska Galeria Sztuki, jak również z Muzeów Narodowych w Krakowie, Warszawie i Wrocławiu, Galerii Arsenal w Białymstoku i Biblioteki Jagiellońskiej oraz polskich i ukraińskich kolekcji prywatnych. Kuratorkami wystawy są Żanna Komar (MCK), Oksana Barszynowa (NAMU) i Anna Łazarz (współpraca). Ekspozycję można oglądać do 16 stycznia 2022 r.

POLITYKA

Przyjemność czytania przez cały rok.

Dzięki prenumeracie cyfrowej:

- + masz dostęp do tekstów wybitnych publicystów na dowolnych urządzeniach
- + słuchasz najlepszych artykułów czytanych przez lektora
- + dzielisz się dostępem ze swoimi Bliskimi
- + czytasz newsy w aplikacji Fiszki Polityki

polityka.pl/cyfrowa